

Bevolkingstrends

Ruim een op de drie gemeenten is sinds 2010 gekrompen

2015 | 16

Niels Kooiman

Hoewel de bevolking van Nederland in de afgelopen twintig jaar gegroeid is, kregen gedurende deze periode steeds meer deelgebieden te maken met bevolkingskrimp. Veel stedelijke gebieden blijven groeien, terwijl in de landelijke gebieden de bevolkingsaantallen vaker teruglopen. Verhuispatronen van jongvolwassenen spelen daarbij een belangrijke rol.

1. Inleiding

In de meeste Europese landen bestaan bevolkingsgroei en -krimp tegenwoordig naast elkaar (Eurostat, 2015). In Duitsland blijft de bevolkingsgroei voornamelijk nog beperkt tot Berlijn en Beieren en daalt de bevolking in grote delen van het land. In Frankrijk hebben grote delen van het platteland te maken met bevolkingskrimp, terwijl Parijs, het zuidoosten en de kuststreken groeien. In Italië groeit het noorden, maar krimpt het zuiden. Ook in Nederland groeit de bevolking in sommige delen van het land nog sterk, terwijl er in andere gebieden sprake is van krimp.

Regionale of lokale bevolkingskrimp is geen nieuw fenomeen. Zo kregen alle vier de grote steden in de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw te maken met bevolkingskrimp omdat veel gezinnen wegtrokken naar groeikernen zoals Purmerend, Zoetermeer, Houten en Capelle aan den IJssel, of naar de nieuwe steden Lelystad en Almere. In de afgelopen twintig jaar is de geografie van de bevolkingskrimp veranderd en krimpt de bevolking vooral in gebieden aan de randen van Nederland. De overheid beschouwt deze lokale of regionale bevolkingskrimp als een structureel verschijnsel. Gemeenten, provincies en de Rijksoverheid stelden in 2009 een gezamenlijk beleidsplan op waarvan het uitgangspunt niet het bestrijden van krimp is, maar het doel is om 'de gevolgen van krimp aan te pakken, de ongewenste effecten te beperken en kwaliteit aan de krimpgebieden toe te voegen' (Rijk, VNG, IPO, 2009, blz. 6).

Dit artikel gaat nader in op de regionale bevolkingsontwikkeling tussen 1 januari 1995 en 1 januari 2015 en beschrijft hoe de bevolkingskrimp zich in deze periode ruimtelijk heeft ontwikkeld.

2. Methode

Voor de analyse zijn de door CBS bewerkte gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP) gebruikt.

De onderzoeksperiode betreft 1 januari 1995 tot en met 1 januari 2015. De periode is onderverdeeld in vier perioden van vijf jaar: 1995–1999, 2000–2004, 2005–2009 en 2010–2014. Voor elk van deze perioden is voor de huidige gemeenten en COROP-regio's een procentuele bevolkingsontwikkeling berekend, afgezet tegen het aantal inwoners aan

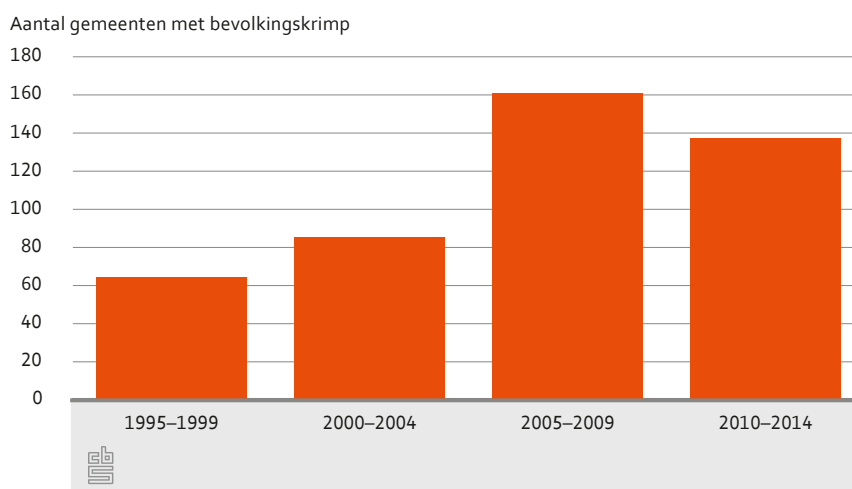
het begin van die periode. Voor zowel de gemeenten als de COROP-regio's zijn de grenzen van 1 januari 2015 gebruikt. Deze grenzen zijn teruggelegd naar de eerdere jaren waardoor inwonertallen volgtijdelijk vergelijkbaar zijn en niet door grenswijzigingen en herindelingen worden beïnvloed.

3. Resultaten

3.1 Meer gemeenten krimpen

De bevolkingskrimp spreidt zich langzaam maar zeker over Nederland uit. Tussen 1995 en 1999 was de bevolking in 16 procent (64) van de gemeenten gedaald. Over de afgelopen vijf jaar (2010–2014) had ruim een derde van de gemeenten (137) te maken met bevolkingskrimp. Tussen 2005 en 2009 was het aantal krimpgemeenten zelfs nog wat hoger. In een aantal gemeenten sloeg de bevolkingskrimp na 2010 om in groei door de toegenomen immigratie. Dit gebeurde vooral in gemeenten waar een asielzoekerscentrum is gevestigd. In deze gemeenten zal het inwonertal waarschijnlijk weer gaan dalen zodra de immigratie afneemt.

3.1.1 Aantal gemeenten met bevolkingskrimp gedurende een 5-jaarsperiode, 1995–2014

3.2 Krimp van lokaal naar regionaal verschijnsel

Bevolkingskrimp is in de afgelopen twintig jaar veranderd van een lokaal naar een regionaal verschijnsel. Tussen 1995 en 1999 bleef de bevolkingskrimp nog beperkt tot met name groepjes gemeenten aan de randen van Nederland, plus wat gemeenten in 't Gooi, langs de Noordzeekust, op de Veluwe en rond de Utrechtse Heuvelrug (kaart 1a). Rotterdam was in die periode de enige grote stad waar het aantal inwoners daalde. Alleen in Delfzijl en omgeving en in Zuid-Limburg oversteeg de krimp het lokale en daalde het inwonertal in de regio als

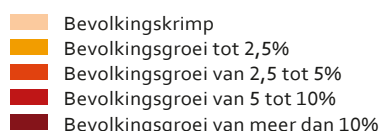
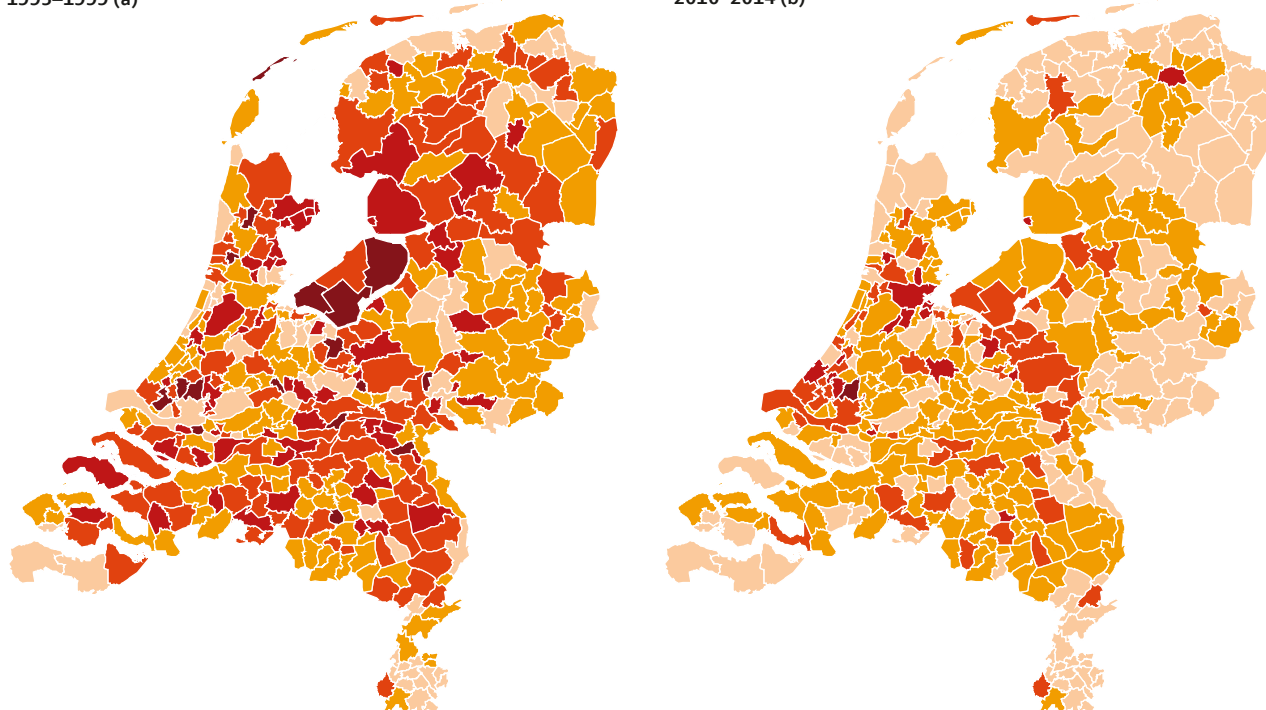
geheel. Vanaf 2000 hebben niet alleen meer gemeenten met afnemende inwoneraantallen te maken gekregen, maar concentreren de krimpgebieden zich ook meer buiten de Randstad en omvatten ze daar bredere gebieden. In zowel de periode 2005–2009 als 2010–2014 daalde de bevolking in zeven van de veertig Nederlandse COROP-regio's. Naast Zuid-Limburg en Delfzijl en omgeving zijn dat Oost-Groningen, Zuidoost-Friesland, Zuidoost-Drenthe, de Achterhoek en Zeeuws-Vlaanderen. Ook in flink wat gemeenten in Noord-Friesland, Twente, Midden-Limburg en de Kop van Noord-Holland zijn de inwonertallen sinds 2010 afgenomen, maar op regionale schaal was hier nog een lichte groei (kaart 1b). Over de afgelopen twintig jaar gemeten was de bevolkingsdaling naar verhouding het sterkst in Delfzijl en omgeving. Daar nam het aantal inwoners sinds 1995 af met ruim 12 procent.

Volgens de regionale bevolkingsprognose van CBS en PBL (Huisman et al., 2013) zal het aantal COROP-regio's met bevolkingskrimp tot 2025 beperkt blijven tot zeven. De verwachting is dat de bevolking zal blijven dalen in de COROP-regio die al vanaf 2005–2010 te maken hebben met krimp, met uitzondering van Zuidoost-Friesland, waar het aantal inwoners naar verwachting weer licht zal gaan stijgen. In Noord-Limburg zal de huidige lichte groei naar verwachting echter omslaan in krimp.

3.2.1 Bevolkingsontwikkeling tussen 1995 en 1999 (a) en tussen 2010 en 2014 (b)

1995–1999 (a)

2010–2014 (b)

3.3 Krimp door sterfteoverschot en binnenlands vertrek

Bevolkingskrimp kan ontstaan door (een combinatie van) een sterfteoverschot of een negatief migratiesaldo. Tussen 2010 en 2014 was in zes van de zeven krimpregio's sprake van een sterfteoverschot, alleen in Zuidoost-Friesland werden er meer kinderen geboren dan dat er mensen overleden. Bij een negatief migratiesaldo vertrekken er meer mensen uit een regio dan er komen wonen. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen binnenlandse verhuizingen en buitenlandse migratie. De binnenlandse verhuispatronen zijn een belangrijke reden voor regionale bevolkingskrimp. Uit alle zeven krimpregio's vertrokken meer inwoners naar andere delen van Nederland dan dat mensen uit andere regio's zich er vestigden. Buitenlandse migratie zette tussen 2010 en 2014 juist een rem op de bevolkingskrimp. In zowel de zeven krimpregio's als de overige 33 COROP-regio's was door de toegenomen immigratie sprake van een positief buitenlands saldo.

3.3.1 Natuurlijke aanwas, binnenlandse en buitenlandse migratie in groei- en krimpregio's, 2010-2014

	Natuurlijke aanwas		Binnenlandse verhuizingen		Buitenlandse migratie	
	Geboorte-overschot	sterfte-overschot	Vestigings-overschot	Vertrek-overschot	Vestigings-overschot	Vertrek-overschot
Groei regio's (N=33)	30	3	16	17	33	0
Krimpregio's (N=7)	1	6	0	7	7	0

Dat krimpgemeenten vaak geclusterd zijn in dezelfde regio's en dat de krimp in die gebieden vaak aanhoudend is, komt door de structurele processen die aan de verhuispatronen ten grondslag liggen. Vooral verhuizingen over langere afstand hebben vaak diepere economische oorzaken, zoals een baan of een opleiding, waardoor bepaalde gemeenten en regio's vaak te maken hebben met vertrekoverschotten (Fielding, 2012). Vooral jongeren trekken weg uit de krimpregio's om elders te gaan studeren of vanwege betere baankansen in andere regio's (Kooiman en Latten, 2013). Het wegtrekken van jongeren versterkt bovendien de vergrijzing van de bevolking in krimpregio's (Latten en Kooiman, 2011). Hierdoor wordt de verhouding tussen het aantal geboren kinderen en het aantal sterfgevallen in deze regio's ook minder gunstig.

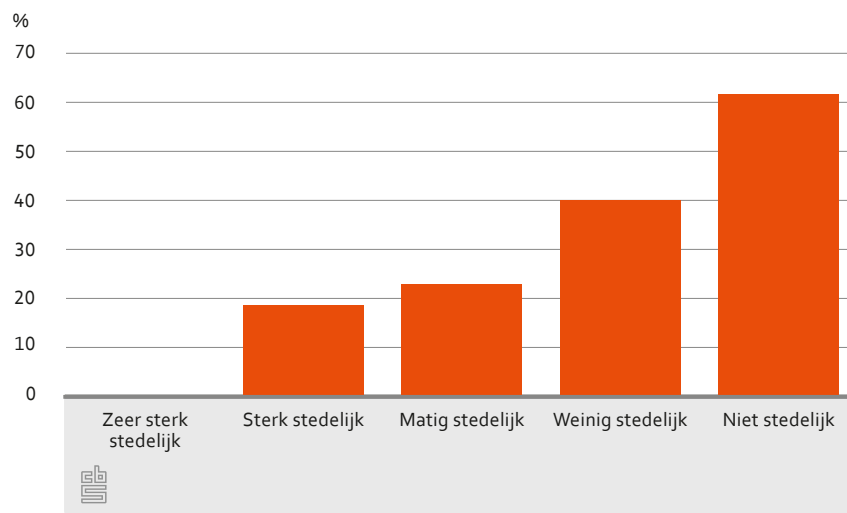
3.4 Landelijke gebieden krimpen terwijl steden groeien

Regionale bevolkingsgroei- en krimp gingen in de afgelopen twintig jaar gepaard met een proces van verstedelijking. Steden (gemeenten met een hoge bevolkingsdichtheid) groeiden, terwijl landelijke gemeenten vaker te maken kregen met bevolkingskrimp. Dit proces is in de afgelopen vijf jaar het sterkst geweest, maar speelde daarvoor ook al. Tussen 2010 en 2014 groeide de bevolking in alle 17 gemeenten met een zeer sterk stedelijk karakter. Hiervan kenden Amsterdam, Utrecht, Den Haag, Haarlem, Groningen en Nijmegen de grootste bevolkingsgroei, tussen de 5 (Haarlem) en 9 procent (Utrecht). Van de 70 sterk stedelijke gemeenten had slechts een op de vijf te maken met bevolkingskrimp. In de landelijke

gebieden kwam bevolkingskrimp veel vaker voor. Van de weinig stedelijke gemeenten hadden er twee op de vijf te maken met krimp, terwijl in ruim drie op de vijf niet-stedelijke gemeenten de bevolking in aantal daalde.

Vanaf de jaren negentig heeft de nieuwbouw van enkele grote VINEX-locaties binnen de grenzen van de steden de bevolkingsgroei in deze steden mogelijk gemaakt. Voorbeelden hiervan zijn Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern in Utrecht, IJburg in Amsterdam, Wateringse Veld en Leidschenveen-Ypenburg in Den Haag en Nesselande in Rotterdam. Ook in de kleinere steden zijn VINEX-uitbreidingen geweest. De meeste steden kenden echter ook bevolkingsgroei in de reeds bestaande wijken (Bloot, 2013).

3.4.1 Aandeel van de gemeenten waar de bevolking tussen 2010 en 2014 daalde, naar mate van verstedelijking van de gemeente

4. Conclusies

Bevolkingskrimp heeft zich in de afgelopen twintig jaar in Nederland, net als in andere Europese landen, over grotere delen van het land verspreid. De toenemende vergrijzing speelt daarin een belangrijke rol. Hierdoor is er in steeds meer gemeenten sprake van een zeer gering geboorteoverschot of zelfs een sterfteoverschot. Bovendien heeft zich een geografische uitsortering voorgedaan: de veelal landelijke regio's aan de randen van het land hebben te maken met bevolkingskrimp, terwijl de bevolking groeit in grote delen van de Randstad en in veel steden buiten de Randstad. Deze uitsortering is vooral het gevolg van binnenlandse verhuizingen en migratie. Jongeren trekken weg naar de steden en de Randstad voor werk of studie. Hierdoor daalt niet alleen in directe zin het inwonertal van de regio's aan de randen van het land, maar wordt ook de vergrijzing in de perifere regio's versterkt.

Literatuur

Bloot, 2013, Bevolkingsgroei in grote steden vooral dankzij VINEX-locaties, nieuwsbericht 14 juni 2013, <http://www.cbs.nl>.

Eurostat, 2015, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, geraadpleegd op 26-11-2015.

Fielding, A.J., 2012, Migration in Britain: paradoxes of the present, prospects for the future, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Huisman, C., A. de Jong, C. van Duin en L. Stoeldraijer, 2013, Regionale prognose 2013–2040, Planbureau voor de Leefomgeving (Den Haag) en Centraal Bureau voor de Statistiek (Den Haag/Heerlen).

Kooiman, N. en J.J. Latten, 2013, Bevolking van vertrekregio's blijft sociaal-economisch achter, Bevolkingstrends, november 2013, CBS: Den Haag/Heerlen.

Latten, J.J. en N. Kooiman, 2011, Aantrekkingskracht van regio's en demografische gevolgen, Bevolkingstrends, 2e kwartaal 2011, CBS: Den Haag/Heerlen.

Rijk, VNG, IPO, 2009, Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingskrimp, gepubliceerd 26 november 2009, <http://www.rijksoverheid.nl>.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2014–2015	2014 tot en met 2015
2014/2015	Het gemiddelde over de jaren 2014 tot en met 2015
2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2014 en eindigend in 2015
2012/'13–2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2012/'13 tot en met 2014/'15

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

Studio BCO, Den Haag

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2015.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.